

NOTES DE MARTIANAY SUR LES LETTRES

(SUITE ET FIN.)

EPIST. CVI AD LETAM.

Quamplures Mss. coll. legunt, *Epistola sive Hieronymi ad Letam*; sed antiquiores retinent *Letam*.

Nonne specum Mithræ. Locus insignis cum ex virore doctorum Commentariis, tum ex variis contextibus depravationibus in editis libris et annotationibus editorum legentium hoc modo: *Quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater inhiantur, subvertit, fregit, excussit.* Nihil legitimus in Exemplaribus Mss. de vocibus *Helios* et *Bromius pater*. Falsa hæc sunt, et conficta ab editoribus nomina. In omnibus cod. nostris ita lego: *Perses, Heliodromos pariter inhiantur vel inhiantur; et postea, subvertit, fregit, excussit.* Porro non erat, ut mihi videtur, tam inextricabilis difficultas locum iste, ut ignorabilis atque inexplicabilis nobis traderetur post multorum virore epichoremata. Hæcque locum præsentem sic explicare possumus. Refert ex Babulo Porphyrius in antro Nympharum, primum apud Persas Zoroastrem speluncam naturam factam in Persiæ montibus consecrasse in honorem rerum omnium conditoris ac parentis Mithræ; ut per speluncam significaret mandum a Mithræ esse conditum. Huc refer quæ dicuntur a Socrate lib. 3. cap. 12. et a Sozomene dicente: « In Mithræ simulacra nescio quæ et instrumenta reperita sunt; ea vero ridicula admodum et peregrina visa sunt. » Cum autem Roma esset magistra falsitatis, et omnium gentium serviret erroribus, magnam sibi visa est assumpsisse religionem, si antram Mithræ haberet cum cæteris idolorum templis. Hunc igitur specum Mithræ subvertit Gracchus urbanus præfectus, antequam inhiaretur mysteriis Christi, in anthro Mithræ erant symbola astrorum et planetarum, atque simulacra consequenter siderum ab Hieronymo recensitorum. Quis enim nesciat sidus esse quod *Corax* dicitur, ut et *Nymphus*, id est, *Nymphæ* et *Virgo*; et *Miles* seu *Bellator*, et *Gigas* *Leo*, *Perses*, sive *Persicus*, et cætera Zodiaci signa, quæ recte in *Heliodromo* exprimuntur. Est enim *Heliodromos* cursus vel *solis iter*, cum circuitum suum peragat. Consulat qui voluerit L. Colli Rhodigii lectiones antiquas, Proclum Ethnicum, et C. Jul. Hyginum.

Littera cum perducit ad bition. Consule a nobis dicta de littera Υ Pythagorica in Commentariis super Ecclesiasten.

EPIST. CVII. AD EUSTOCHIUM V.

Peronit Aeco. Pro Aeco sive Aecho, veteres Exscriptores posuerunt ad *Coth*. Coth vero nulla est, maxime quæ dicta sit *Ptolemæis*. Est quidem *Colla*, sive *Ko- β* in tribu Zabulon, civitas separata Levitis

apud Eusebium et Hieronymum, in Libro de Locis Hebraicis, sed ita dicitur Υ *Caleth* in Vulgata, nec *Ptolemæis* aliquando dicta est. In Ms. codice Cluniacensi secunda manus posuit ad *Choum*, sed frustra, cum *Chous* non sit in Galilæa.

Zo quippe sermo Hebraicus. Locus iste varie depravatus est ob imperitiam utriusque lingue Græcæ et Hebraicæ, quod ante nos docuit Des. Erasmus in scholiis ad hanc Epistolam. Cum autem ait codices nonnullos legere Υ *tau*, necesse est ut intelligat de impressis: quia nullus est codex manuscriptus qui non legat *top*, vel *zod*. Porro Υ *zo*, vel *zu*, est pronomen nunc commune demonstrativum apud Grammaticos, significans, *hanc* vel *hanc*. Deinde Υ *zotk* femininum, sapius apud Hebræos sumitur genere neutrali. Potuit itaque Paula promiscue accipere hæc pronomen et affixa Hebræos, unde Christum ipsum referret verba Psalmiste, *Ece audivimus illum, invenimus eum*. Quod et Interpres Syrus Latine, similiter fecisse videtur, dicens: « Ece audivimus hoc in Ephratha, et invenimus illum in agris. »

EPIST. CXIII. AD RIPARIUM.

Epistolam ad Riparium Tarraconensem in cod. Clun. inscriptam hoc loco posuimus, non ex ordine Chronologico; sed propter Epistolæ argumentum et opusculum consequens adversus Vigilantium, quod edendum fuit inter Opera polemica, servata consuetudine veterum Editionum.

Seiromasten Phinees. Seironasten Phinees, hoc est, *lanceam* vel *pugionem*, quo usus est Phinees ad confoliosos scortatores. Vox est Græca apud LXX. nu. cap. 25. Υ *σεϊρομαστων*, et accepit *Seiromasten*, etc.

Non est crudelitas. Erasmus cum nonnullis manuscriptis exemplaribus, *Non est crudelitas pro Deo sed pietas*.

EPIST. CXI. AD AUGUSTINUM.

El Apollinarem Laodicenum. Ita legit vetus codex Cluniacensis; alii omittunt *Apollinarem*, legentes solummodo, et *Laodicenum*.

Ei qui ante, etc. Quamplures Mss. coll. *Cum quo ante non fuerat Testamentum.* Quæ lectio fortissima est nec respondenda.

Factum ex muliere. Sic juxta Græcos legit sæpius Hieronymus. Editi legunt, *natum ex muliere*.

Utrum autem illi imperitia. Cluniac. vetus codex emendatus manu exscriptoris istius, hoc modo legit: « Utrum autem illi imperitia an malitia fecerint nescio. Sed hoc esse in Hebræis codicibus responderunt quod, etc. Ille sensus est completus atque perfectus qui in cæteris non nihil videtur suspensus.

NOTES DE MARTIANAY SUR LES LETTRES.

635

Illius temporis Cornelio et Asinio Pollione. Repallavit nostris temporibus hic Cornelius et Asinius Pollio, in Volio ac Pezrone assertoribus Versionis LXX. Interpretum. Utrumque *Acarios-poudasten* Septuaginta ac cucubitarium refellit repetita Defensio nostra Hebræorum codicum Vulgateque editionis Latine Bibliorum; ad illamque prudentem Lectorem mittendum puto; ut miretur præcipue Auctoris Defensæ Antiquitatis Temporum, qui ut Hæretici hominis rivulus opinionum consetetur, fonte Bibliorum et veritatis omissio bella redintegrat adversus Ecclesiæ Doctorem ac maximum Interpretem in exponendis Scripturis Canonicis. Parum putaret sprevisse Decretum Concilii Tridentini, quo tenetur adherere *Hederæ* Vulgate editionis, id est, Hieronymi; nisi iudicem se præbuisset eruditionis Hebraicæ ejusdem sanctissimi Doctores; cum tamen ipse vix imbutus sit primis Hebræorum elementis. Sed hoc ei non insolens esse debet juxta tritum illud proverbium: « Imperitia confidentia; eruditio timorem creat. »

Syri CICEJAN vocant. Ille sicut in commentariis in Jonam Prophetam, depravatum eviderunt Hieronymus, Erasmus et Marianus, ponentes *elceroa* pro *ciczia* omnium cod. Mss. de qua restitutione nostra vide Annotiunculas in Jonæ caput quartum. Sed libi pro *Cntherio*, restituendus videtur *Cornelius* ex hæc Epistola Hieronymi, in qua constanter relinquitur, asserente *Cornelio et Asinio Pollione*. Liberum sit utriusqueque iudicium in re utriusque probabili.

EP. CXIII. AD THEOPHIL.

Hanc Hieronymi Epistolam transcripsi e vetusto codice S. Theodorici antea laudati, ubi ultimo loco invenitur post Epistolam ad Pammachium et Marcellam, post tres libros sive Epistolas Paschales Theophili, et post Epistolam Epiphani ad S. Hieronymum, quæ incipit, *Generalis Epistola*, etc. Ex quo intelligimus scriptam fuisse post annum Christi 404 et obitum S. Epiphani, quem ipse Hieronymus hic sanctæ memoriæ hominem Dei appellat.

Nec quisquam miretur quod S. Hieronymus in S. Chrysostomum acris invehatur; cum hoc tempore innocentia et sanctitas Chrysostomi obruta criminibus et accusationibus inimicorum ejus delitesceret, et soli Deo manifesta, a paucis tuleretur. Neque vero persuasum potuit esse Hieronymo, mentem et sententiam Concilii triginta sex Episcoporum, et Patriarcharum totius Orientis, labasse in condemnatione Joannis Chrysostomi; maxime cum notum esset apud omnes, Joannem offendisse animum S. Epiphani, propter susceptos Origenistas, et recusatum ab eo condemnationem Origenis. Quis rem non putasset tunc temporis Chrysostomam, et verum iudicium Episcoporum Orientis? Certe Monachus cum paucis fratribus Deo totus intentus in solitudine, non potuit tam inextricabiles dissidentium Episcoporum causas excutere, et ad lumen veritatis adducere, ut non falleretur cum multis, qui ex auditu et eventu rerum, non ex instinctu divino, causas difficiles Episcoporum iudicare cogebantur.

Cæterum putavit vir doctus Valesius majorem ac priorem partem hujus Epistolæ tribuendam esse Theophilo Alexandrino, usque ad hæc verba: *Ne quoquam tardius Beatiudinis, etc.* et ab illis verbis incipiendam Hieronymi Epistolam ad Theophilum. Sed ne quid præter verum admittamus, huic viri doctissimi sententiæ adherere timemus; cum unus sit contextus Epistolæ tam in editis quam manuscriptis libris. Deinde sensus est perspicuus, si verba Hieronymi recte intelligantur; dicit enim: *Scientes ergo dictam a Salvatore.* Nolite iudicare secundum faciem, seu justum iudicium iudicate, *ne quoquam*, etc. quasi diceret Theophilo, quod Librum tuum tibi tardius miserim, multa impedimenta fecerunt, non ut tu putas iudicium justum esse existimo; licet fama sanctitatis Joannis, illud non verum, sed juxta faciem tantum factum fuisse indicare videatur. Vel aliter intelligere possumus, et quidem hoc modo procliviori ac lucidiori: Ne in faciem iudices, et meritiæ ac tarditates incutes propter dilatam libri tui translationem Latinam, moneo hæc fuisse nihil impedimenta ut tardius eum ad te remitterem quoquam, neque: *Insuorum repentina eruptio*, etc. Si quis meliorem sensum invenire in hoc contextu quiverit, cum grati animi significatione illum suscipiemus. Deest forsitan aliquod verbum, quod supplere facile potuimus, nisi destituit copia Mss. codicum præter morem, ex unico exemplari edidisset epistolam. Ergo ne in faciem et nos iudicemus causam et reprehensionem Hieronymi, meminimus temporis quo scripta fuit epistola superior ad Theophilum; et sic tandem quasi lux iudicium nostrorum egredietur.

EPIST. CXVI. AD MATREM ET FIL.

Retulit mihi, etc. Meminit hujus epistolæ Hieronymus in ea quæ inscribitur ad Riparium contra Vigilantium: *Multa in orbe*, etc. Vide eandem, quæ numerum hunc obtinet 37, alias 53.

Lucilianum quippiam. De Lucilio Satyrice quæ habet Horatius Satyr. 10. lib. 1. At idem quod salte multo Urbem defricuit, etc.

Soror et filia. Hunc locum non intelligens Marianus mutavit contextum Hieronymi, posuitque contra fidem omnium Exemplarum, *Primum vos scribo, mater et filia*, etc. Hieronymus mulierem vetulam vocat ipse senex sororem, juniorem autem filiam; non erat itaque mater respectu Hieronymi, sed soror in Christo.

Vestram nuperare concordiam. Erasmus, *vestram me orare concordiam*. In Mss. nonnullis, *estram me orare concordiam*.

Deforme pulce, etc. Ita legunt omnes Mss. codices, neque hunc contextum mutasset Marianus si rem intellexisset, nempe deforme esse testimonium pudicitie in puella, cum rogatur ad honesta et iudicia

Ut alior videaris. Addit hic de suo particulam negantem idem Marianus, *si per terram, ut alior videaris, non trahatur*; quasi vero pusilli statuta non semper appellat vestes longiores, ut aliores videantur.

